

درآمدی بر

تاریخ تطبیقی رسانه‌ها

جین چپمن

ترجمه‌ی داریوش دل‌آرا

www.ketab.ir

www.ketab.ir

نشر ساقی، ۲۲۱/۱۴۲

چپمن، جین، ۱۹۶۵-م. Chapman, Jane.

دوآمدی بر تاریخ تطبیقی رسانه‌ها / جین چپمن؛ ترجمه‌ی داریوش دل‌آرا.
تهران: ساقی، چاپ اول: ۱۳۹۲، تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه، ۵۷۶ ص. مصور.

ISBN 978-600-6128-44-3

۲۳۰،۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Comparative Media History:

عنوان اصلی:

An Introduction: 1789 to the Present, 2005

۱. رسانه‌های گروهی - تاریخ - اورتیاطات ۲. دل‌آرا، داریوش، ۱۳۵۵ -

مترجم: ۳. فرهنگ‌نیا، احمد، ویراستار.

ت ۲ ج / ۳۰۲/۲۳۰۹/۴۹۰

کتابخانه‌ی ملی ایران: ۲۲۶۵۷۵۴

۱۳۹۲

درآمدی بر تاریخ تطبیقی و سانسورها

جین پیرس

ترجمه‌ی داریوش دل‌آرا

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲، شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

ویراستار: احمد فرهنگ‌نیا، طراح جلد: پرویز بیانی

ناظر چاپ: حمید علی‌محمدی

لیتوگرافی: کوثر، چاپ: پایدار

شابک ۳-۴۴-۶۱۲۸-۶۰۰-۹۷۸، قیمت: ۲۳۰،۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است. تلفن: ۸۸۸۰۹۷۴۸

بخش اول: پیشینیان؛ پیوست‌ها و گسست‌ها

- فصل اول: مطبوعات: رادیکالیسم، سرکوب و تحولات اقتصادی (۱۷۸۹-۱۸۴۷) ۲۵
- فصل دوم: تمرکز بر ارتباطات سیاسی و کسب و کار روزنامه (۱۸۴۸-۱۸۸۱) ... ۸۹

بخش دوم: عامه‌پسندسازی، صنعتی‌سازی و تفوق تکنولوژی (۱۸۸۱-۱۹۱۸)

- فصل سوم: تجاری‌سازی، مصرف‌گرایی و تکنولوژی ۱۳۹
- فصل چهارم: سیاست، شکل‌های جدید ارتباطی و فرایند جهانی‌سازی ۱۹۷

بخش سوم: کشف و بهره‌برداری از فرمول‌نوده‌ها (۱۹۱۸-۱۹۴۷)

- فصل پنجم: کسب‌وکار رسانه‌ها و ایدئولوژی فرهنگ نوده ۲۷۳
- فصل ششم: جنگ و فراتر از آن (۱۹۳۷-۱۹۴۷) ... ۳۴۹

بخش چهارم: عصر جهانی (۱۹۴۸-۲۰۰۲)

- فصل هفتم: جنگ سرد و سیطره‌ی تجاری‌سازی (۱۹۴۸-۱۹۸۰) ۳۹۹
- فصل هشتم: تداوم و تغییر (۱۹۸۰-۲۰۰۲) ... ۴۶۳

۵۱۷ مراجع و کتاب‌شناسی

۵۳۳ نمایه‌ی موضوعی

۵۴۷ اعلام

رسانه‌ها جهان را شکل می‌دهند. درست همان‌طور که
جهان رسانه‌ها را شکل می‌دهد.

مقدمه

اهداف

«تاریخ تطبیقی رسانه‌ها» می‌خواهد طی یک رویکرد تطبیقی به تأثیرات پیشرفت‌های رسانه‌ای بپردازد تا بستری برای درک عمیق‌تر تاریخ معاصر رسانه‌ها فراهم کند. چارچوب اصلی، بررسی «تداوم» و «تغییر» در تاریخ رسانه‌ها است. کتاب پیش رو، پژوهشی است درباره‌ی برخی از کشورها و صنایع رسانه‌ای گزینش‌شده، و نه بررسی نظریه‌های اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر تاریخ رسانه‌ها. از این رو، هدف این کتاب، کمک به درک فراگیرتر علت‌ها و معلول‌ها، از طریق یک رویکرد تطبیقی است.

این کتاب، از پیشرفت‌های رسانه‌ای در هر کشور و هر صنعت روایتی پیوسته و منسجم ارائه نمی‌کند. در عوض، نگاهی می‌اندازد به مفاهیم اساسی در پس خاستگاه‌های روندهای مختلفی که جنبه‌های بروزیافته از پیشرفت‌های گذشته و حال را آشکار می‌سازند. از این منظر، این کتاب، از تاریخ تفکر سیاسی، اقتصاد سیاسی، تاریخ اجتماعی و اقتصادی، و نیز مطالعات ارتباطی و برخی

نظریه‌های رسانه‌ای متأثر است. بی‌تردید دشوار بتوان حق همه‌ی این حوزه‌ها را ادا کرد. بنابراین، خوانندگان باید برخی از آنها را به عاریت بگیرند تا از تفکر موجود در پس این پیشرفت‌های بزرگ درک بهتری بیابند و بتوانند از مسائل گذشته و میراثی که امروزه نزد ما باقی مانده، ارزیابی درستی داشته باشند.

رویکرد تطبیقی چیست؟

اگر این سیر اکتشافی مستلزم حرکت به فضاهای «تداوم» و «دگرگونی» است، این پرسش به میان می‌آید که «کدام فضاها؟» همچنین تکلیف دیگر صنایع، اقتصادها، سیاست‌ها، فناوری‌ها، جوامع و فرهنگ‌ها و یا دیگر کشورها یا دوره‌های تاریخی چه می‌شود؟ ارتباطات مدرن به همه‌ی این‌ها وابسته است. ما برای ارزیابی و سنجش اهمیت سببی هر کدام از این عناصر، ناچار به مقایسه‌ایم. تنها از این طریق است که می‌توانیم گذشته را آن‌چنان که به صنایع و کشورهای مذکور در این کتاب مربوط می‌شود، در یک چشم‌انداز مشاهده کنیم. بنابراین، رویکرد تطبیقی اولین گام مهم برای درک بهتر تاریخ رسانه‌ها و صنایع این کشورها است.

ماهیت تطبیقی این کتاب است که آن را منحصر به فرد می‌کند: مقایسه‌ی کشورها، صنایع، دوره‌های زمانی، و گذشته و حال. کتاب با بررسی یک دوره‌ی دوپست و اندی ساله و پنج کشور بریتانیا، فرانسه، ایالات متحده، ژاپن، و آلمان، و هفت صنعت رسانه‌ای، از جمله مطبوعات، رادیو، موسیقی، سینما، تلویزیون، تبلیغات، و اینترنت، گستره‌ی وسیعی برای قدرت آفرینندگی این رویکرد عرضه می‌کند. در این میان، برخی مسائل و جنبش‌های مناقشه‌برانگیز به‌همراه افرادی اثرگذار نظیر ای. دبلیو. اسکریپس^۱، جولوس روتر^۲، امیل دو ژرار دین^۳، دبلیو. تی. استید^۴، و جان استوارت میل^۵ نیز سر برمی‌آورند. البته ممکن است همه‌ی مورخان رسانه با گزینش این افراد به عنوان اشخاص تأثیرگذار موافق

1. Scripps Brothers

3. Émile de Girardin

5. John Stuart Mill

2. Julius Reuter

4. William Thomas Stead

نباشند. برخی چه بسا معیارهای مقایسه‌ای دیگری را مد نظر قرار دهند. این امکان هم هست که دامنه‌ی این مقایسه‌ها بسیار گسترده شود و طی این فرایند، به وسواس یا انتخاب‌های بیش از حد بینجامد، که از هر دو دام باید پرهیز کرد. همچنین زمانی که اظهارنظرهای تطبیقی به شدت ساده‌انگارانه، ناپسند یا گمراه‌کننده شوند، مخاطراتی نیز بروز می‌کند. بنابراین، رویکرد تطبیقی مشکلات خاص خود را دارد و بلا باید با احتیاط به کار گرفته شود. با این حال، این هشدارها نباید مانع شود. صرف نظر از همه‌ی این‌ها، سیر تاریخ، همواره با فراز و نشیب پیش می‌رود و «تداوم» و «گسست»‌ها در سیر وقایع رخ می‌دهد. این مسئله را در هر فصل این کتاب می‌توانید ببینید. برخلاف تفکر پست‌مدرنیستی، این کتاب به این مفهوم کلی می‌پردازد که «حال»، بی‌هیچ حتمیتی، از «گذشته» هستی یافته است. همان‌طور که یک مورخ می‌نویسد: «ما به تاریخ به مثابه روحی سرزنده و حرکت آرام به آینده نمی‌اندیشیم. ما اذعان داریم که گسست‌ها - و حتی انقلاب‌ها - رخ می‌دهند و این که در وادی فرهنگ تقریباً هیچ چیز با سیری معین و بدون مسئله از نسلی به نسل دیگر منتقل نمی‌شود. با این حال، معتقدیم که انتقال ناگزیر رخ می‌دهد.» (نقل از دولاموت و پربلیسکی، ۱۹۹۹: ۳۵۳-۳۵۲)

چگونه از این کتاب استفاده کنیم؟

از آن‌جا که گستره‌ی کتاب به آن می‌پردازد وسیع است، این احتمال هست که خوانندگان، بسته به ابعاد خاص این بررسی، در برخی‌شان عمیق شوند و یا اصلاً واردشان نشوند. از این رو، چکیده‌ی فصول و نمایه‌ها اهمیت فوق‌العاده‌ای می‌یابند. به علاوه، هر فصل دارای مقدمه، چکیده، و جمع‌بندی است. فصل‌ها، هم براساس سیر رخدادهای تاریخی و هم ترتیب موضوعی چیده شده‌اند. چکیده‌ی موضوعی ابتدای هر فصل، حکم «در یک نگاه» را دارد که بعدتر در متن فصل به آن مفصل می‌پردازیم. همچنین، کادرهایی خاکستری در حاشیه‌ی متن‌ها آمده که به بررسی‌های موردی یا مثال‌های موردی کشورها اختصاص دارد.

مطالعات بیش‌تر

شبهات‌ها و تفاوت‌های میان کشورهای مختلف در حوزه‌ی رسانه‌ها، به‌خصوص وقتی تمرکز تحقیق وارد گام منطقی بعدی می‌شود، لزوم پرداختن به ساختارهای مختلف سیاسی و اقتصادی و فرهنگی کشورهای مذکور را مؤکد می‌کند. این کتاب سرآغاز چنین مطالعات و بررسی‌های عمیق است. با این حال، مطالعات بیش‌تر در این حوزه، چه‌بسا از طریق نظریه‌ی فرهنگی و اجتماعی، سمت‌وسوی متفاوتی در کشورها یا دوره‌های مختلف بگیرند، یا از عمقی به‌مراتب بیش‌تر از این کتاب برخوردار شوند. در انتهای کتاب، کتاب‌شناسی - شامل رساله‌ها، مقالات آکادمیک، و منابع دست‌اولی که برای تألیف این کتاب استفاده شده‌اند - می‌تواند برای پژوهش‌های بیش‌تر به‌تفصیل مورد استفاده قرار گیرد.

در پروژه‌های خلاقانه باید حد و مرز واژگان را مشخص و آنها را رعایت کرد! از آن‌جا که نیازهای کنونی و طرز تلقی‌های آیندگان، پیوسته بر رویکرد ما به گذشته تأثیر می‌گذارد، تعاریف همواره محل بحث خواهند بود. نمونه‌ی آن، سیر مدرنیزاسیون در خاورمیانه و نقش رسانه‌ها در این فرایند بحث‌برانگیز از یک منظر جالب آکادمیک است، که این کتاب به آن پرداخته است (تامپسون ۱۹۹۵: ۱۹۲-۱۸۸؛ لرنر ۱۹۸۵؛ شرام ۱۹۶۴؛ سربرنی محمدی و محمدی ۱۹۹۴). در برخی موارد، ارجاعات مختصری به کتاب‌هایی خاص داده شده که پرداختن به آنها در خور یک مطالعه‌ی مستقل است: برای مثال، این که هندوستان در حوزه‌ی تولید فیلم در جهان پیش‌تاز است، به این معنا است که پرداختن به خاستگاه آن، خود سوره‌ای است در خور توجه که پژوهشی مستقل می‌طلبد. (آرمز ۱۹۸۷؛ رام‌چاندرا ۱۹۸۵؛ هیل و گیسون ۲۰۰۰)

از این رو، خوانندگان، با مفاهیم، بحث‌ها و روش‌شناسی این کتاب، مجهز به سکوی پرتاب می‌شوند. «پرسش‌هایی برای تحقیق بیش‌تر» در هر فصل، می‌خواهد باب پژوهش‌ها و بحث‌های بیش‌تری را بگشاید.

به همین ترتیب، خوانندگان باید به محدودیت‌هایی دوره‌سازی‌های تاریخی

که در اغلب پژوهش‌ها رخ می‌دهند آگاه باشند. برای مثال، آنچه جان تامپسون^۱ «رسانه‌ای کردن فرهنگ»^۲ - یعنی ظهور سازمان‌های رسانه‌ای در نتیجه‌ی تحولات فرهنگی - می‌نامد، به سده‌ی نوزدهم میلادی بازمی‌گردد (۱۹۹۵: ۴۶). در این کتاب، صرفاً به این مسأله می‌پردازیم که در دوره‌ای که انقلاب‌های صنعتی و سیاسی جرقه‌ی شکل‌گیری پدیده‌ای را زدند که ما به نام «جهان مدرن» می‌شناسیم، رسانه‌های معاصر چگونه به عرصه آمدند. این فرایند اعجاب‌آور و دیالکتیکی نشان داد که ارتباط میان تکنولوژی، فرهنگ، صنعت، کسب‌وکار، و دولت، در عین انباشت تضادها و مسائل لاینحل، سیال است و پیوسته در حال تغییر.

بحث‌ها

مهم‌ترین بحث این کتاب، اهمیت «تداوم» در تاریخ رسانه‌های بین‌المللی است. این بحث به سه محور اصلی تقسیم شده است.

۱. اهمیت قرن نوزدهم

کتاب، مطالعه‌ای تطبیقی است که اندیشه‌های بیان‌گذار توسعه‌ی رسانه‌ها را بررسی می‌کند. این تلویحاً یعنی این کتاب بر اهمیت سده‌ی نوزدهم (به دلیل این‌که خاستگاه رسانه‌هاست) و نیز بر اهمیت «تداوم» تاریخ رسانه‌ها تا سده‌های بیستم و بیست‌ویکم تأکید می‌کند. بحث اصلی این است که تمام ویژگی‌های رسانه‌های کنونی - از جمله هژمونی آمریکا در برخی حوزه‌های خاص - تا پایان جنگ جهانی اول پدیدار شده بودند، گرچه مالکیت شدید متقابل و همگرایی پر دامنه‌ی رسانه‌ها، از دهه‌ی ۱۹۲۰ به این سو روشن‌تر شد. وقتی پلت‌فرم‌های جدید به صحنه آمدند، تکنولوژی فراگیرتر و گسترده‌تر شد، اما مسائلی که پرسنل رسانه‌ها و افراد با آنها مواجه بودند همچنان بدون تغییر باقی ماندند.

متون معاصر سده‌ی نوزدهم میلادی نشان دادند که تکنولوژی‌های عصر آغاز مدرن، نقاط مختلف جهان را به هم نزدیک‌تر کردند، به گونه‌ای که کمری زمین را به نحو فزاینده‌ای به مکانی کوچک‌تر تبدیل نمودند. تا آغاز سده‌ی بیستم، راه‌آهن، تلگراف، دستگاه چاپ گردشی (روتیتو)، تلفن، ماشین تحریر، و ماشین چاپ لیتوتا،پ، جملگی هم بر ماهیت و ارائه‌ی محتوا، و هم بر دامنه و سرعت انتقال اطلاعات در سراسر جهان تأثیر گذاشتند.

۲. نظریه‌ها و مضامین، دارای خاستگاه‌های نخستین‌اند

ممکن است طرح این بحث ساده‌انگارانه باشد که مسیر منتهی به جهانی‌سازی کنونی رسانه‌ها، در سده‌ی نوزدهم بنیان نهاده شد، ولی به هر حال، بنیان‌ها بی‌شک به این سده بازمی‌گردند. برای مثال، پیدایش سینما از خاستگاه‌ها و ریشه‌های فرهنگ بصری قرن نوزدهم منشعب شده است. قدمت رادیو و بین‌المللی‌شدن صنعت رسانه، به پیش از ۱۹۱۴ می‌رسد. برای مثال، بذره‌ای پخش [رادیو - تلویزیونی] همگانی در بریتانیا در ۱۹۰۴ افشاند شد؛ زمانی که وزارت پست، برای نخستین‌بار مسئولیت اولین ارتباطات بی‌سیم را - که بسط نظام تلگراف تلقی می‌شد - برعهده گرفت. هنوز تا «عصر طلایی» رادیو و رشد تلویزیون راه درازی در پیش بود. در همان حال، در ۱۹۱۲، ایالات متحده در حال تجربه‌ی «ارتباطات بی‌سیم رایگان برای همه» بود. فاجعه‌ی غرق‌شدن کشتی تایتانیک، اهمیت ارتباطات بی‌سیم را عیان کرده بود. از این رو، ارزش‌های ملی به‌سرعت اثرات خود را نشان دادند و الگوهای متمایزکننده‌ی توسعه در بریتانیا و آمریکا، در مراحل آغازین آشکار شدند.

فرایندی که طی آن جهانی‌شدن پدید آمد، به دلیل پیچیدگی‌اش، محل بحث و مناقشه‌های بی‌شماری است. قطعاً خاستگاه قرن نوزدهمی بین‌المللی‌شدن، بستر را برای شالوده‌های جهانی‌سازی مدرن فراهم کرد. این فرایند سه جنبه داشت.

جنبه‌ی نخست: برخی صنایع رسانه‌ای - مثل رادیو، سینما و موسیقی - به عنوان صنایع جهانی شروع به فعالیت کردند. جنبه‌ی دوم: برخی صنایع رسانه‌ای، مثل روزنامه‌ها، به صورت منطقه‌ای و سراسری رشد کردند و صرفاً از طریق توسعه‌ی رویکردهای مدرن کسب‌وکار و به مدد تکنولوژی‌های جدید، جهانی شدند. جنبه‌ی سوم: در برخی صنایع، تفکر جهانی‌شدن خیلی زودتر آغاز شد. برای مثال، جولیوس روتیر پیش از پیدایش تلگراف، از کبوتر برای انتقال «اطلاعات» تجاری میان مرزهای کشورها استفاده می‌کرد. شارل لویی آواس^۱ نیز کار خود را از ترجمه‌ی اسناد کشورهای دیگر برای دولت فرانسه آغاز کرد. وقتی تکنولوژی ابداع شد، کالایی شدن «خبر» از طریق شبکه‌های ارتباطی جهانی ممکن شد. گرچه از دیدگاه برخی، این شکل از تجاری‌سازی نامطلوب و ناخوشایند به نظر می‌رسید. چنین پیشرفت‌هایی را معمولاً به عنوان بخشی از فرایند «مدرنیته» طبقه‌بندی می‌کنند. میان مورخان اختلاف نظر وجود دارد که آیا فرایند جهانی‌سازی پیش از مدرنیته آغاز شده یا نه؛ آیا مدرنیته تنها ماهیت جهانی‌سازی را تغییر داد؛ و آیا جهانی‌سازی پیامد مدرنیته بوده یا نه. نمونه‌های پیشامدرنیته‌ی بسیاری نیز وجود دارند: همچون امپریالیسم و شبکه‌های بازرگانی پیش از کاپیتالیسم. با این حال، این کتاب میان سه مرحله‌ی توسعه‌ی رسانه‌ها تمایز قائل می‌شود: «خاستگاه‌ها»، «اوج‌گیری»، و «شتاب‌گیری». دیالکتیک این تصویر ساده نیست، به همین دلیل است که در این جا بر «تداوم»‌ها و «گسست»‌ها، و «گوناگونی»‌ها و «پیچیدگی»‌ها از هر نظر تأکید می‌شود.

۳. تداوم مسائل

یک راه نگرینست به تاریخ، بررسی تداوم و دگرگونی و نحوه‌ی برهم‌کنش این دو است. دگرگونی‌های مکرر بیش‌تر مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، چون تراماتیک‌تر و توجه‌برانگیزند. برعکس، چه‌بسا [در بررسی تاریخ

1. Charles-Louis Havas

رسانه‌ها] عنصر «تداوم» در نظر گرفته شود اما به راحتی ذکری از آن به میان نیاید. این کتاب، بر عنصر «تداوم» تأکید می‌کند و این بحث را پیش می‌کشد که ریسمان‌های مشخص پابندهای وجود دارند؛ گرچه سطح اهمیتشان بسته به شرایط و دوره‌ها متفاوت است.

«تداوم» به این معنا نیست که شاهد روایت پیوسته‌ای باشیم که پیشرفت‌های مستمر تا عصر حاضر را آشکار کند و سپس (همانند کتاب «ساده‌دل»^۱ اثر ولتر)^۲ به «خوش‌بینی» منتهی شود، که بهترین وضعیت ممکن توسعه در انقلاب رسانه‌ای است. «تداوم» همچنین روایتی ساده از هژمونی تدریجی آمریکایی را هم در بر نمی‌گیرد (استار ۲۰۰۴). خاستگاه‌ها از مکان‌های دیگر نشأت می‌گیرند. از این رو، این کتاب هم به دنبال یافتن تأثیرات «تداوم» بر میراث اروپا است و هم جست‌وجوی تأثیرات آن بر میراث ژاپن.

فاکتورهای تأثیرگذار بر تکامل پیشرفت‌های رسانه‌ای در کشورهای مختلف، و بر صنایع مختلف، تا امروز پابرجا مانده‌اند: این فاکتورها عبارتند از کاربرد اجتماعی تکنولوژی، کاراکتر سازمان‌هایی که تکنولوژی را به خدمت گرفته‌اند، و سازمان سیاسی کشورهای مذکور در این کتاب. اما در آینده، تمرکز بر مالکیت رسانه‌ها (که در اصل، شکلی از امپریالیسم فرهنگی است) و همگن شدن و یکدستی فرآورده‌های رسانه‌ای، به مدد سیاست نئولیبرال کاهش تصدی‌گری دولت‌ها، احتمالاً نیروهای قدرتمندتری خواهند بود. با این حال، مورخان در مورد این پیش‌بینی‌ها توافق نظر ندارند و خواننده برای پیش‌بینی‌های آینده، ناگزیر از مراجعه به منابع دیگر است. کتاب‌شناسی انتهایی حاوی مطالعات و پژوهش‌هایی تخصصی است که عصر حاضر و پیشینه‌ی نزدیک‌تر آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند.

می‌توان این بحث را مطرح کرد که ظهور و افول امپراتوری‌های ارتباطی، از دیدگاهی سیاسی و تجاری، یک پدیده‌ی سرمایه‌دaranه‌ی بین‌قاره‌ای بوده و هست (پیکارد ۱۹۹۶). با این حال، این مسأله از لزوم ارزش‌قائل شدن به بافتار

ملی نمی‌کاهد، که البته بهتر است به درک قدرت و تفاوت بینجامد. برای مثال، تکنولوژی‌های رایج در کشورهای مختلف به شیوه‌های متفاوتی به کار گرفته شده‌اند، که درک برخی پیشینه‌های تاریخی کشورهای مذکور را ضروری می‌سازد. افزون بر این، سرعت و دامنه‌ی پیشرفت‌های تکنولوژیک همواره تحت تأثیر فاکتورهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بوده است.

رویکرد این کتاب را می‌توان در بافتار انتخاب‌هایی درک است که چنین حوزه‌ی گسترده‌ای را ضروری می‌سازند.

انتخاب نقطه‌ی شروع

انقلاب فرانسه که جرقه‌ی آن در ۱۷۸۹ زده شد، نقطه‌ی عطف سرنوشت‌سازی در تاریخ است. این ایده که مردم بتوانند حکومت را ساقط کنند، در تاریخ تحولات بی‌بدیل بود. شیوه‌ی دستیابی فرانسه به این دگرگونی - از نظامی «قدیم» به نظامی «جدید» - تا امروز درک ما از «انقلاب» را به روشنی مشخص کرده است. این مسأله بر برداشت‌های مدرن ما از فرایندهای دموکراتیک، حقوق بشر، و گفتمان سیاسی نیز تأثیر گذاشته است. چهار جنبش مدرن که ورای امور عمومی به تدریج بر حوزه‌ی تفکر سیطره یافتند - ملی‌گرایی، لیبرالیسم، دموکراسی، و سوسیالیسم - از رویدادهای سال ۱۷۸۹ الهام گرفته‌اند، به طوری که این مقطع تاریخی، امکان دسترسی به قرن بسیار حیاتی نوزدهم و همچنین تأثیر سرنوشت‌ساز میراث اروپایی بر پیشرفت رسانه‌ها را فراهم کرده است. بنابراین، در فصل اول، تأثیر «انقلاب آمریکا» (یا به‌زعم بریتانیایی‌ها، «جنگ‌های استقلال آمریکا») را بررسی می‌کنیم.

انتخاب کشورها

تاریخ رسانه‌ها در غرب اغلب در سیطره‌ی حجم انبوه پژوهش‌هایی است که آمریکایی‌های انگلیسی‌تبار انجام داده‌اند. اما برای بررسی مناسب‌تر بحث‌های

نمونه‌ای از تداوم؛ کشمکش‌های پایدار آزادی بیان

یک نویسنده، آزادی بیان در جوامع کاپیتالیستی غربی را طی چهار مرحله‌ی عمده توضیح داده است. (ویلیامز ۱۹۶۹: ۹-۶). مرحله‌ی اول، جامعه‌ی سیاسی بدوی است که ویژگی آن سانسور و صدور مجوز است، با این حال، وقتی اشتیاق مردم برای دریافت اخبار بالا می‌رود، تقاضا برای آزادی بیان فزونی می‌یابد. این موضوع را می‌توان با تجارب فرانسه و بریتانیا در قرن هجدهم، به‌خوبی نشان داد؛ وقتی سانسور حاکم شد و روزنامه‌ها شروع به کار کردند، سرکوب شدند، اما بار دیگر به عنوان بخشی از «جنگ چریکی» مطبوعات و حاکمان، دوباره شروع به کار کردند. وقتی شأن و مرتبه‌ی «مبارزان آزادی» ارتقا می‌یابد، مرحله‌ی دوم سر برمی‌آورد. اینک، حکومت‌ها خود را موظف می‌بینند به تقاضا برای آزادی مطبوعات اذعان کنند. بنابراین سانسور و صدور مجوز به نفع کنترل‌های پیچیده‌تر اما کم‌تر تحمیل‌گر بر ماهیت «آزادی بیان» - که نمونه‌ی بارز آن «قانون فشه‌گری» بود - کنار گذاشته می‌شوند. همزمان، پیشرفت‌ها از طریق اعمال مجازات‌های مالی نظیر وضع مالیات بر روزنامه‌ها محدود می‌شود. این دو مرحله را در فصل نخست، در تجارب فرانسه، آلمان، و بریتانیا، شرح داده‌ایم. آمریکا از خلال این دو مرحله سر برآورد، گرچه «جنگ داخلی آمریکا» آزادی مطبوعات را به چالش کشید.

با آغاز مرحله‌ی سوم، روزنامه‌ها از طریق آگهی و درآمدهای حاصل از فروش، به استقلال مالی رسیده‌اند و «افرادی شاخص» اغلب در قامت شخصیت‌های قدرتمند ژورنالیست پدیدار شده‌اند. با این حال، تکامل تدریجی حق رأی همگانی، و مسائل سیاسی و قانونی (فرایندی طولانی در اروپا که در دیگر نقاط جهان کامل نشد مگر وقتی زنان در قرن بیستم کاملاً از حق رأی برخوردار شدند) به دگرگون‌پذیری بین مرحله‌ی دوم و سوم انجامید. مرحله‌ی چهارم در عصر «مطبوعات به‌مثابه کسب‌وکار» جلوه‌گر می‌شود؛ یک پدیده‌ی قرن بیستمی انحصار که تا عصر حاضر نیز ادامه یافته است.

مذکور در بالا، بلاید مقایسه‌ها را فراتر از بریتانیا و ایالات متحده ببریم. در بافتار عصر روشنگری، عالم اندیشه‌ها - چه سیاسی و چه فرهنگی - به شدت متأثر از متفکران فرانسوی و زبانشان بودند. با این حال، فرانسه اکنون پیشینه‌ی ناچیزی دارد. از لحاظ اقتصادی، امپراتوری بریتانیا بر عالم حکم می‌راند. سپس، جایگاه پیشتازی بریتانیا در عالم بازرگانی، به دست ایالات متحده و آلمان و ژاپن افتاد. بنابراین، نمی‌توان وزن و شأن یکسانی برای هر کدام از این کشورها قائل شد. این کشورها، به صورت مجزا، وقتی متمایز می‌شوند که بر خاستگاه‌ها، علت و معلول، مقایسه، تداوم، و دگرگونی تأثیر می‌گذارند. هرگز یک کشور در همه‌ی دوره‌ها متمایز نبوده است. از این رو، خوانندگان باید به پیشینه‌ی ملی کشورهای مذکور مراجعه کنند.

با همه‌ی این‌ها، مقاطع مناقشه‌برانگیز معدودی در این مورد که چه کسی چه کاری را انجام داده وجود دارند، به خصوص اگر بحث را به شوونیسم ملی‌گرا تقلیل دهیم - که تاکتیک مکرر روزنامه‌های عاهه‌پسند در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم بوده است. با این حال، انتخاب آلمان و ژاپن در این کتاب حتماً درخور توضیح است. دلیل اول، اهمیت اقتصادی کنونی این دو کشور و مجتمع‌های عظیم چندملیتی رسانه‌ای تأثیرگذارشان است. دلیل دوم، شیوه‌ی برهم‌کنش سیاست و ایدئولوژی و رسانه‌ها در قرن بیستم، قبل و بعد از جنگ جهانی اول است. نقش پیشتازی ژاپن در نهادهای سازی رسانه‌ها، به نحو چشمگیری دست کم گرفته شده است. به علاوه، شیوه‌ی واکنش ژاپنی‌ها به سنت‌زدایی، از طریق به کارگیری رسانه‌ها، و نیز فرایند خلاقانه‌ای که به آن‌چه گیدنز (۱۹۹۱) «مدرنیته‌ی آخر» و فرآیند «مدرنیزاسیون بازتابی» می‌خواند، یک جنبه‌ی مهم غیرغربی افزوده، نادیده گرفته شده است. (پک ۱۹۹۲)

در خلال قرن نوزدهم، مسائل آزادی مطبوعات به شیوه‌های مختلفی به سطح آمد، همانند پیدایش نمونه‌هایی از سازمان‌های کسب‌وکار رسانه‌ای و ارتباطشان با سیاست. نمونه‌های جالبِ رادیو - تلویزیون‌های همگانی که در هر دو کشور

(آلمان و ژاپن) طی سال‌های پس از جنگ سر بر آوردند، به نحو چشمگیری با صنعت قدرتمند مطبوعات در ژاپن همراه شد. یکی از نتیجه‌گیری‌های کتاب این است که تکثرگرایی همچنان پیش‌نیازی حیاتی برای ارتباطات است: بررسی آلمان و ژاپن به ما کمک می‌کند تا تکثر، فرم، متد، و انتخاب را آشکار کنیم.

انتخاب صنایع رسانه‌ای

صنعت چاپ، شکل غالب ارتباط رسانه‌ای در سراسر قرن نوزدهم بود و روزنامه‌ها چند قرن رسانه‌ی عمده بودند. پیش از به‌عرصه‌آمدن رادیو، راه‌های زیادی نبود که مردم بتوانند اطلاعات سیاسی کسب کنند: آنها صرفاً می‌توانستند در راه‌پیمایی‌ها یا سخنرانی‌های سیاسی شرکت کنند، یا دوستانشان صحبت کنند، یا روزنامه بخوانند. از این رو، اهمیت مطبوعات در فرایند دموکراتیک، که مضمون اصلی فصول اول و دوم است، روشن می‌شود. روزنامه‌ها به عنوان رکن چهارم، همچون یک «ناظر حکومت» عمل کردند و عنصر سرنوشت‌سازی را در فرایند شکل‌دهی به افکار عمومی پدید آوردند. «خبر»، فرمول‌بندی تازه‌ای از «اطلاعات» عرضه کرد. «خبر» به عنوان یک «کالا» گردآوری و برای سه مقصود توزیع شد: «ارتباط سیاسی»، «تجارت» و «تفریح». و توسط تکنولوژی (در تلگراف)، سیانتیسم (در اعتقاد به ارزش واقعیت‌ها) و توسعه‌ی بازارهای رسانه‌های همگانی، به سمت شکل ژنریک خود هدایت شد. (میویدبرت و رانتاین ۱۹۹۸: ۱)

تا قرن بیستم، سینما به تدریج به فرم جدیدی از سرگرمی تبدیل شد و کوشید چاپ را به چالش بکشد، همان‌طور که رادیو تهدیدی برای ارتباط مکتوب ایجاد کرد. از جنگ‌های رادیو - مطبوعات در قرن بیستم روشن می‌شود که برهم‌کنش صنایع مهم است. روزنامه‌ها با معضل دیگری نیز روبه‌رو شدند: پوشش اخبار پیشرفت‌های رسانه‌ای «جدید» که روزنامه‌ها از طریق گشودن دریچه به این پدیده، بیش‌تر می‌فروختند. با این حال، در نهایت این پدیده قدرت صنعت چاپ

را به چالش کشید. محبوبیت سینما تناقض‌های مشابهی پدید آورد. از هر دو مثال فوق استفاده شده تا مقایسه‌های میان صنایع توجیه شود. همچنین ارزیابی بهتر از تاریخ مدرن تبلیغات، به درک ما از توسعه‌ی تجاری روزنامه‌ها مدد می‌رساند. تا کنون، تاریخ صنعت موسیقی کم‌وبیش بی‌هیچ مقایسه‌ای بررسی شده است. بنابراین، بررسی این صنعت در این جا فی‌نفسه یک سنت‌شکنی است. شیوه‌ای که این سازوکارها را پدید آورد، پیام‌های مهمی برای آینده عرضه می‌کند. در این مورد، کاپیتالسم سازوکارهای تولید و توزیع پیچیده‌ای برای مصرف موسیقی خلق کرد، اما تناقض‌های اقتصادی درون این نظام، سبب شد موسیقی استعداد خلاقانه را به‌تمامی بروز ندهد. با این حال، دموکراتیزاسیون بیان موسیقایی به واسطه‌ی دستاوردهای تکنولوژیک، همچنان سازوکارهای سنتی را به چالش می‌کشد. کشمکش‌های گذشته که در این کتاب بازتاب یافته‌اند، ما را با این پرسش روبه‌رو می‌کنند که آیا خلاقیت همچنان روندهای حاکم را به چالش خواهد کشید یا نه. این کتاب، برای همه‌ی این پرسش‌ها پاسخ ارائه نمی‌کند، اما می‌تواند انگیزه‌ای برای بررسی بیشتر ایجاد کند.